

Sygn. akt IV CSK 273/10

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości "A."
Spółki z o.o. w G.
przeciwko "P. A." Spółce z o.o. w W. i A. Bank AG
w Wiesbaden (Niemcy)
o zwolnienie od egzekucji,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 26 stycznia 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 28 sierpnia 2009 r.,

**oddala skargę kasacyjną;
zasądza od powoda na rzecz każdego z pozwanych kwotę
5400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W pozwie skierowanym przeciwko pozwanym P. A. spółce z o.o. i A. BANK AG z siedzibą w Wiesbaden powód - Syndyk masy upadłości A. spółki z o.o. wystąpił, na podstawie art. 841 k.p.c., o zwolnienie od egzekucji udziału wynoszącego 9/10 części w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w G. przy ul P. i udziału wynoszącego 29.484/100.000 części w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w G. przy ul. P. oraz takiego samego udziału w prawie własności budynków stanowiących odrębną nieruchomość, zajętych przez komornika sądowego w sprawie egzekucyjnej z wniosku A. BANK przeciwko P. A.

Oddalając powództwo Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana Spółka P. A. nabyła prawa do opisanych w pozwie nieruchomości na podstawie dwóch umów przenoszących użytkowanie wieczyste i własność budynków zawartych przed ogłoszeniem upadłości A. w dniu 12 września 2000 r. Obie umowy zostały uznane za bezskuteczne w stosunku do Masy Upadłości A. prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 23 grudnia 2002 r. Pozwany Bank, jako kredytodawca, zawarł w dniu 7 grudnia 1999 r. ze Spółką P. A., jako kredytobiorcą, umowę kredytową, na podstawie której Spółka otrzymała kredyt w kwocie 8.700.000 EUR. Spółka ustanowiła na rzecz Banku hipoteki na przedmiotowych nieruchomościach, zabezpieczające spłatę kredytu. Wyrokami Sądu Okręgowego z dnia 10 kwietnia 2006 r. i Sądu Apelacyjnego dnia 28 listopada 2006 r. orzeczony został obowiązek wydania Syndykowi Masy Upadłości A.G.I.B przez Spółkę PROJEKT ALFA udziałów w prawach do przedmiotowych nieruchomości nabytych wcześniej od A. Z uwagi na zaprzestanie spłaty kredytu przez Spółkę P. A. pozwany Bank wystąpił w dniu 21 listopada 2007 r. o wszczęcie przeciwko dłużnikowi egzekucji z przedmiotowych nieruchomości, celem zrealizowania przysługujących mu hipotek. W ramach egzekucji dokonano zajęcia tych nieruchomości na rzecz pozwanego Banku. Sąd Rejonowy odmówił wpisania wierzytelności pozwanego Banku w stosunku do Spółki P. A. na listę wierzytelności A., a następnie oddalił sprzeciw pozwanego Banku od tego postanowienia. Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę na

skutek zażalenia wierzyciela na postanowienie Sądu Rejonowego o oddaleniu sprzeciwu przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne, w rozstrzygnięciu którego Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 stycznia 2009 r., III CZP 134/08 (OSNC 2009, nr 12, poz. 161) przyjął, że w razie uznania na podstawie art. 527 k.c. za bezskuteczną, wobec masy upadłości zbywcy, czynności prawnej zbycia nieruchomości, pozostaje w mocy obciążenie nieruchomości hipoteką ustanowioną po dacie dokonania tej czynności, a wierzyciel hipoteczny może żądać zaspokojenia swoich należności w postępowaniu upadłościowym, stosownie do art. 204 § 1 pkt 2 b rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm. – dalej jako pr. up.).

W tak ustalonym w stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za nieuzasadnione. W ocenie tego Sądu nie zostały spełnione przesłanki zastosowania art. 841 § 1 k.p.c. gdyż powód nie wykazał, że pozwany Bank nie ma prawa zaspokoić się z zajętych nieruchomości ze względu na przysługujące powodowi do nich prawo podmiotowe, które doznaje ochrony w egzekucji.

Ocenę prawną wniesionego powództwa oparł Sąd Okręgowy, z uwagi na datę ogłoszenia upadłości A. (art. 536 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm.), na przepisach prawa upadłościowego z 1934 r. Analizując jego art. 59 stwierdził, że funkcją tego przepisu nie jest wykreowanie nowego stosunku cywilnoprawnego, który tworzyłby dla syndyka tytuł materialnoprawny do władania rzeczą, lecz umożliwienie zaspokojenia wierzycieli w postępowaniu upadłościowym. W konsekwencji nie podzielił zapatrywania powoda, że na podstawie wyroków stwierdzających bezskuteczność względną umów, na podstawie których pozwana Spółka nabyła on od Spółki A., przed jej upadłością prawa do nieruchomości, przedmioty tych umów odzyskały w relacji do masy status składnika majątku upadłego, nastąpiła bowiem restytucja tego, co ubyło z jego majątku. W oparciu o art. 63 pr. upadł. sformułował wniosek, że dopuszczalne jest prowadzenie egzekucji skierowanej do przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego, nawet wchodzącego do masy upadłości. Stwierdził, że nabycie przez Syndyka prawa zaspokajania się z przedmiotowych nieruchomości nie ma wpływu na prawa pozwanego Banku. Bank może jako wierzyciel hipoteczny wpisany do księgi wieczystej, na podstawie art. 65 ustawy z

dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz. U. 2001 r., Nr 124, poz. 1361 – dalej u.k.w.h.), zaspokoić się z przedmiotu hipoteki z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi i rzeczowymi w niższym stopniu pierwszeństwa, bez względu na to czyją własność ten przedmiot stanowi. Orzeczenie o stwierdzeniu bezskuteczności prawnej czynności rozporządzenia nieruchomością obejmuje bowiem jedynie tę czynność, a nie następcze ustanowienie na niej hipoteki. Nie podzielił stanowiska powoda, że art. 59 pr. up. daje wierzycielom upadłego prawo zaspokojenia się z majątku pozwanej spółki P. A., przed jej wierzycielami hipotecznymi. Należność wierzyciela pauliańskiego ma bowiem co do zasady pierwszeństwo przed należnościami innych wierzycieli, jednak art. 532 k.c. nie wyłącza przepisów o pierwszeństwie praw ujawnionych w księdze wieczystej, bądź w rejestrze. W okolicznościach sprawy prawo wierzyciela wynikające ze skargi pauliańskiej jest prawem względnym skutecznym jedynie między Syndykiem i Spółką P. A.

Zaskarżonym obecnie wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, uzupełniając je ustaleniem, że Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 24 lipca 2007 r. zmienił postanowienie sędziego komisarza przez uznanie w kat. 2b wierzytelność pozwanego Banku w zakresie kwot 366.770,69 EUR – odsetek umownych, 1.270.556,12 EUR - odsetek ustawowych i dalszych kwot z tytułu kosztów dochodzenia praw. Zaakceptował dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę skutków uznania bezskuteczności czynności prawnych - na podstawie art. 531 § 2 k.c. w zw. z art. 56 pr. up. - dla wejścia do masy upadłości składników majątkowych będących ich przedmiotem oraz podzielił stanowisko tego Sądu, że art. 63 pr. up. nie stoi na przeszkodzie prowadzeniu egzekucji przeciwko osobie trzeciej, jeżeli jej czynność z upadłym została uznana za bezskuteczną w stosunku do masy. Jako bezzasadne ocenił zarzuty naruszenia przepisów art. 150, 161 § 2, 204 i 205 pr. up., które odnoszą się do wierzycieli upadłego, podczas gdy powód jest wierzycielem dłużnika pozwanego Banku. W zakresie wykładni art. 841 k.p.c. wrażliwy pogląd zgodny ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, iż podstawę opartego na nim powództwa może stanowić naruszenie praw podmiotowych bezwzględnych, a takim

prawem Syndyk nie dysponuje, zaś jego prawo ze skargi pauliańskiej jest skuteczne tylko między nim i dłużnikiem - pozwaną Spółka PROJEKT ALFA.

Wniesiona przez powoda skarga kasacyjna oparta została na zarzutach naruszenia art. 63 § 1 pr. up. przez błędną wykładnię, art. 150, 161 § 2, 162 § 1, 204 i 205 pr. up. przez przyjęcie, że egzekucja prowadzona przez pozwaną Bank była dopuszczalna pomimo, że wyłączną drogą dochodzenia przez wierzyciela zaspokojenia należności w postępowaniu upadłościowym, w sytuacji zgłoszenia przez niego wierzytelności i uznania jej w postępowaniu upadłościowym, jest tryb opisany w tych przepisach oraz art. 841 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie braku przesłanki w postaci naruszenia przez czynność egzekucyjną prawa o charakterze podmiotowym przysługującego powodowi

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, albo uchylenie wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

W piśmie określonym jako uzupełnienie skargi kasacyjnej złożonym w Sądzie Apelacyjnym w dniu 20 lipca 2010 r., tj. po upływie terminu do wniesienia skargi, powód z powołaniem się na nowy fakt przeniesienia przez pozwaną Bank swoich uprawnień z tytułu hipoteki w drodze przelewu na inny podmiot, jeszcze przed datą wyroku Sądu pierwszej instancji zarzucił, że utracił on tym samym legitymację w tym postępowaniu, a nadto, iż nie będąc wierzycielem nie miał prawa prowadzić egzekucji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Niedopuszczalne jest rozszerzenie podstawy kasacyjnej po upływie terminu do złożenia skargi kasacyjnej, ani też – zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. - powołanie w postępowaniu kasacyjnym nowych faktów i dowodów. Nie może więc odnieść skutku uzupełnienie podstaw wniesionej skargi nowymi twierdzeniami i zarzutami zawartymi w piśmie powoda z dnia 20 lipca 2010 r.

Pozostałe, przytoczone w skardze zarzuty, oparte na podstawie naruszenia prawa materialnego, w której mieści się również błędnie zakwalifikowany przez skarżącego, jako wywodzący się z podstawy naruszenia przepisów postępowania,

zarzut obrazy art. 841 § 1 k.p.c., stanowią ponowienie wcześniejszych zarzutów apelacyjnych i ich uzasadnienia.

Najdalej idącym, z uwagi na swój charakter - ogólny, a równocześnie następczy w stosunku do pozostałych zarzutów skargi - jest zarzut naruszenia art. 841 § 1 k.p.c. zmierzający do wykazania bezzasadności odmowy udzielenia powodowi, jako osobie trzeciej w rozumieniu tego przepisu, ochrony prawnej przez niewyłączenie spod egzekucji udziałów w prawach do przedmiotowych nieruchomości mimo, iż egzekucja - jak podnosi - narusza jego prawo do tych udziałów, które weszły w skład masy upadłości w konsekwencji wyroku nakazującego Spółce P. A. ich wydanie powodowi.

Trafnie jednak uznał Sąd Okręgowy, a Sąd Apelacyjny stanowisko to zaaprobował, że przepis art. 59 pr. up. ma znaczenie egzekucyjne, a przekazanie do masy upadłości przedmiotu majątkowego służyć ma jedynie umożliwieniu zaspokojenia z niego wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, przy zachowaniu zasady równomierności ich zaspokojenia. Orzeczenie o bezskuteczności umów sprzedaży, w okolicznościach sprawy, nie wywołało więc w stosunku do masy upadłości skutku w postaci zwrotnego przeniesienia własności udziałów w nieruchomości (tak SN w wyrokach z dnia 14 maja 2004 r., IV CK 303/03 Lex nr 603792 nie publ. z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 465/07 Lex nr 376399, uzasadnienie uchwały SN z dnia 22 listopada 2007 r., III CZP 97/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 127). Następstwem wyroku Sądu Okręgowego z dnia 23 grudnia 2002 r. było nabycie przez powoda praw egzekucyjnych skutecznych jedynie przeciwko Spółce P. A., co pozostało bez wpływu na prawo pozwanego Banku jako wierzyciela hipotecznego, który może przy tym na podstawie art. 65 u.k.w.h. zaspokoić się z przedmiotu hipoteki, z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi i rzeczowymi w niższym stopniu pierwszeństwa, bez względu na to czyją własność ten przedmiot stanowi. Zgodnie ze stanowiskiem wcześniej powołanej uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2009 r., uznanie za bezskuteczną wobec masy upadłości czynności zbycia nieruchomości nie powoduje bezskuteczności obciążającej ją hipoteki ustanowionej po dniu zbycia nieruchomości.

Tym samym nie doszło do zarzucanego w dalszej kolejności naruszenia art. 59 pr. up. przez jego błędną wykładnię, ani w konsekwencji tego do naruszenia art. 841 § 1 k.p.c. przez odmowę jego zastosowania. Wobec niewykazania przez powoda, że pozwany Bank nie ma prawa zaspokoić się z zajętych nieruchomości ze względu na przysługujące powodowi do nich prawo podmiotowe, które doznaje ochrony w egzekucji, wniesione powództwo prawidłowo zostało ocenione jako nieuzasadnione.

Wbrew stanowisku skarżącego, w okolicznościach sprawy nie zachodzi zbieg postępowań egzekucyjnego i upadłościowego, o którym jest mowa w art. 63 pr. up., powodujący obowiązek zawieszenia postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości i jego umorzenie z mocy prawa po uprawomocnieniu się postanowienia w tym przedmiocie. Upadły nie jest bowiem dłużnikiem osobistym pozwanego Banku, a Bank poszukuje w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym zaspokojenia swojej wierzytelności w stosunku do pozwanej Spółki P. A., a nie przeciwko upadłemu.

W sytuacji, gdy pozwany nie jest wierzycielem upadłego, lecz pozwanej Spółki i nie uzyskał takiego statusu w wyniku ujęcia jego wierzytelności na liście upadłości, nie mają do niego zastosowania przepisy art. 150, 161 § 2, 162 § 1, 204 i 205 pr. up. Nie ma więc podstaw, by wyłączyć możliwość dochodzenia przez niego zaspokojenia swoich roszczeń wobec innego niż upadły podmiotu w drodze egzekucji z nieruchomości stanowiącej własność jego dłużnika.

Z tych względów, wniesiona bez usprawiedliwionej podstawy skarga kasacyjna, podlegała oddaleniu stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3, w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.